

Линник Олена Валеріївна,
доцент кафедри кримінального
процесу та криміналістики
Університету державної фіскальної
служби України, кандидат
юридичних наук

ПРИЗНАЧЕННЯ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

Реформаційні процеси в Україні не стоять на місці. Сьогодні в час євроінтеграції Україна робить нові кроки щодо покращення діяльності органів державного апарату, в тому числі судової системи (так звана судова реформа) та правоохоронних органів. Зокрема, 17 жовтня 2019 року набрав чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення окремих положень кримінального процесуального законодавства», який запроваджує певні зміни у порядку здійснення кримінального провадження, в тому числі й в частині, що стосується підстав проведення судової експертизи.

Варто зазначити, що у зв'язку з прийняттям зазначеного Закону були внесені зміни до Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) України не тільки щодо підстав проведення експертизи, а й щодо порядку залучення експерта. Так, відповідно до ст. 242 КПК України експертиза проводиться експертною установою, експертом або експертами, яких залучають сторони кримінального провадження або слідчий суддя за клопотанням сторони захисту у випадках та порядку, передбачених статтею 244 цього Кодексу, якщо для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання. Не допускається проведення експертизи для з'ясування питань права. Таким чином, сторони кримінального провадження отримали право на самостійне залучення експерта для проведення експертизи без звернення до слідчого судді. Цей висновок також впливає із аналізу ст. 243 КПК, в якій закріплено, що експерт залучається у разі наявності підстав для проведення експертизи за дорученням сторони кримінального провадження. Сторона захисту має право самостійно залучати експертів на договірних умовах для проведення експертизи, у тому числі обов'язкової [1].

Ч. 2 ст. 242 КПК закріплено обов'язок слідчого або прокурора забезпечити проведення експертизи щодо: 1) встановлення причин смерті; 2) встановлення тяжкості та характеру тілесних ушкоджень; 3) визначення психічного стану підозрюваного за наявності відомостей, які викликають сумнів щодо його осудності, обмеженої осудності; 4) встановлення віку особи, якщо це необхідно для вирішення питання про можливість притягнення її до кримінальної відповідальності, а іншим способом неможливо отримати ці відомості; 6) визначення розміру матеріальних збитків, якщо потерпілий не може їх визначити та не надав документ, що

підтверджує розмір такої шкоди, розміру шкоди немайнового характеру, шкоди довкіллю, заподіяного кримінальним правопорушенням [1].

При цьому було виключено таку підставу для проведення експертизи як встановлення статевої зрілості потерпілої особи в кримінальних провадженнях, передбачених ст. 155 Кримінального кодексу України. Однак, норма КПК України про те, що примусове залучення особи для проведення медичної або психіатричної експертизи здійснюється за ухвалою слідчого судді, суду не зазнала змін.

Слід звернути увагу на те, що законодавець суттєво обмежив право слідчого судді на самостійне залучення експерта для проведення експертизи. Так, слідчий суддя може залучити експерта виключно на підставі клопотання сторони захисту та лише у чітко передбачених випадках:

1) для вирішення питань, що мають істотне значення для кримінального провадження, необхідне залучення експерта, проте сторона обвинувачення не залучила його або для вирішення залученим стороною обвинувачення експертом поставлені запитання, що не дозволяють дати повний та належний висновок з питань, для з'ясування яких необхідне проведення експертизи, або існують достатні підстави вважати, що залучений стороною обвинувачення експерт внаслідок відсутності у нього необхідних знань, упередженості чи з інших причин надасть або надав неповний чи неправильний висновок;

2) сторона захисту не може залучити експерта самостійно через відсутність коштів чи з інших об'єктивних причин. Однак, строк розгляду слідчим суддею клопотання про проведення експертизи не змінився і становить п'ять днів із дня його надходження до суду [1]. При цьому сторона захисту, крім копії матеріалів, якими обґрунтовуються доводи клопотання, зобов'язана додати до нього також копії документів, що підтверджують неможливість самостійного залучення експерта.

У самому клопотанні сторона захисту повинна зазначити:

1) короткий виклад обставин кримінального правопорушення, у зв'язку з яким подається клопотання;

2) правову кваліфікацію кримінального правопорушення із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність;

3) виклад обставин, якими обґрунтовуються доводи клопотання;

4) експерта, якого необхідно залучити, або експертну установу, якій необхідно доручити проведення експертизи;

5) вид експертного дослідження, що необхідно провести, та перелік запитань, які необхідно поставити перед експертом.

Під час розгляду клопотання слідчий суддя має право за клопотанням учасників розгляду або за власною ініціативою заслухати будь-якого свідка чи дослідити будь-які матеріали, що мають значення для вирішення клопотання. За результати розгляду клопотання слідчий суддя має право своєю ухвалою доручити проведення експертизи експертній установі,

експерту або експерта, при цьому включивши у відповідне судове рішення запитання, поставлені перед експертом особою, яка звернулася з відповідним клопотанням. Однак, слідчий суддя має право не включити до ухвали запитання, поставлені особою, яка звернулася з відповідним клопотанням, якщо відповіді на них не стосуються кримінального провадження або не мають значення для судового розгляду, обґрунтувавши таке рішення в ухвалі [1].

Крім того, варто зазначити, що у новій редакції КПК України норма, яка передбачає, що слідчий суддя самостійно визначає експерта, якого необхідно залучити, або експертну установу, якій необхідно доручити проведення експертизи відсутня.

Залишилися без змін норми КПК України щодо порядку отримання зразків для експертизи. Зокрема, у разі необхідності отримання зразків для проведення експертизи вони відбираються стороною кримінального провадження, яка звернулася за проведенням експертизи або за клопотанням якої експертиза призначена слідчим суддею. У випадку, якщо проведення експертизи доручено судом, відібрання зразків для її проведення здійснюється судом або за його дорученням залученим спеціалістом. Порядок відібрання зразків з речей і документів встановлюється згідно з положеннями про тимчасовий доступ до речей і документів.

Отже, аналізуючи вищенаведені положення, ми можемо побачити, що нововведень до КПК України чимало. На нашу думку, ці новели можна розглядати із позитивної сторони. Зокрема, враховуючи неукомплектованість судів суддями у зв'язку з дією судової реформи, розгляд клопотання про призначення експертизи завжди призводив до ще більшої завантаженості суду. Нині сторони кримінального провадження отримали право на самостійне залучення експерта для проведення експертизи без звернення до слідчого судді, що дасть змогу для правоохоронних органів більш оперативно здійснювати досудове розслідування, не витрачаючи час на підготовку клопотання та відвідування судових засідань. Крім того, зміна порядку призначення експертизи дасть змогу зменшити завантаженість суду.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/card/4651-17> (дата звернення: 28.10.2019).

Лисенко Анатолій Миколайович,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, кафедра
криміналістики, кандидат юридичних
наук, доцент